

12. Penkovets V. I., Penkovets V. I., Penkovets D. V. Ski sports (league races, biathlon): Navch. posib. Chernigiv: Chernigiv National Pedagogical University, 2015. 257 p.
13. Platonov VN Periodization of sports training. General theory and its practical application. Kyiv: Olympus. lit., 2013. 624 p.
14. Platonov VN Obshchaya teoriya podgotovki sportsmenov v olympic sport. Kyiv: Olympic Literature, 1997. 583 p.
15. Ratov AM, Vorona VV Theory and methods of skiing: textbook. method. way. for students of higher educational institutions in the fields of "Physical Education", "Sports" and "Human Health", CYSS coaches and physical education teachers. Sumy: published by Sumy State Pedagogical University. A.S. Makarenko, 2015. 188 p.
16. Ramenskoe TI, Batalov AG Modern methods of training young skiers racers. Skiing: a textbook in 2021
17. Tymoshenko BM, Gourmet LD Skiing: teaching method. way. Kamyanets-Podilsky National University. Kamianets-Podilskyi, 2008. 280 p.
18. Chalyi LV, Kindrat VK Fundamentals of ski training: teaching method. way. for students majoring in "Physical Culture". MESU, Rivne State University for the Humanities. Rivne: COM-CENTER, 2008. 106 p.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.5(150).11
УДК: 796.8; 37.064.3-342.951:82

Колісниченко В. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки факультету №3 (превентивної діяльності)
Харківського національного університету внутрішніх справ,
Замрозевич-Шадріна С. Р.,
доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фахових методик і технологій початкової освіти
Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника,
Шапаренко І. Є.,
кандидат біологічних наук, доцент кафедри медико-біологічних дисциплін і фізичного виховання
факультету фізичного виховання
Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка,
Семаль Н. В.,
кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
доцент кафедри фізичного виховання Ужгородського національного університету,
Юденко О. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри біобезпеки і здоров'я людини Національного технічного
університету України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського».

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗГУРТУВАННЯ СПОРТИВНОГО КОЛЕКТИВУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Враховуючи результати аналізу науково-методичної, спеціальної та довідкової літератури (моніторингу Інтернет-ресурсів) встановлено, що питанням розроблення (моделювання) педагогічних умов всебічної підготовки одноборців (чоловіків), які спеціалізуються в греко-римській боротьбі – присвячено недостатню кількість науково-методичних праць, що потребує подальших досліджень та підкреслює актуальність і практичну складову обраного напрямку наукової розвідки.

Головною метою дослідження є розроблення та апробація педагогічних умов згуртування членів збірних команд областей України з греко-римської боротьби (чоловіків), а також організація їхнього навчально-тренувального процесу на безпечній локації в умовах воєнного стану. Під час емпіричного дослідження членами науково-дослідної групи були використані наступні методи: аналіз і синтез (абстрагування), індукція (дедукція), моделювання, математично-статистичні, (кореляційного аналізу, факторного аналізу), тощо.

В результаті емпіричного дослідження членами науково-дослідної групи розроблені та апробовані педагогічні умови згуртування членів збірних команд областей України з греко-римської боротьби (чоловіків), що забезпечило якісну організацію їхнього навчально-тренувального процесу на безпечній локації в умовах воєнного стану. Запропоновані нами організаційно-педагогічні умови передбачали проходження досліджуваними одноборцями трьох основних блоків (із відповідним навчально-методичним та адміністративним забезпеченням): організаційно-діагностичний, коригуючий і константувальний. Встановлено, що збалансоване та поетапне використання зазначених вище організаційно-педагогічних умов сприяло згуртуванню спортивного колективу, а також забезпечило підвищення індивідуального психофізичного рівня готовності борців досліджуваної категорії до змагальної діяльності в умовах воєнного стану.

Перспективи подальших наукових розвідок у обраному напрямі передбачають розроблення індивідуальних програм підтримання оптимального рівня психофізичної готовності одноборців до продовження систематичних тренувань (змагальної діяльності) після закінчення воєнного стану.

Ключові слова: висока кваліфікація, екстремальні умови, греко-римська боротьба, згуртування, педагогічні умови, психологічна сумісність, психофізична готовність, спортивний колектив

Kolisnichenko V., Zamrozevych-Shadrina S., Shaparenko I., Semal N., Yudenko O.. Pedagogical conditions for uniting sports teams in wartime. Taking into account the results of the analysis of scientific-methodical, special and reference literature (monitoring of Internet resources) it is established, that the issue of development (modeling) of pedagogical conditions

for comprehensive training of wrestlers (men), who specialize in Greco-Roman wrestling – is devoted to an insufficient number of scientific and methodological works, which requires further research and emphasizes the relevance and practical component of the chosen direction of scientific research.

The main purpose of the study is to develop and test the pedagogical conditions for uniting members of the national teams of Ukraine in Greco-Roman wrestling (men), as well as organizing their training process in a safe location under war rescue. During the empirical study, members of the research group used the following methods: analysis and synthesis (abstraction), induction (deduction), modeling, mathematical and statistical (correlation analysis, factor analysis), etc.

As a result of empirical research, members of the research group developed and tested the pedagogical conditions for uniting members of the national teams of the regions of Ukraine in Greco-Roman wrestling (men), which ensured quality organization of their training process in a safe location under war rescue. Our proposed organizational and pedagogical conditions provided for the passage of the studied fighters three main blocks (with appropriate educational and methodological and administrative support): organizational and diagnostic, corrective and constant. It is established that the balanced and phased use of the above organizational and pedagogical conditions contributed to the cohesion of the sports team, as well as increased individual psychophysical level of readiness of wrestlers of the studied category to compete in war rescue.

Prospects for further scientific research in the chosen direction include the development of individual programs to maintain the optimal level of psychophysical readiness of combatants to continue systematic training (competitive activities) after war rescue.

Keywords: high qualification, extreme conditions, Greco-Roman wrestling, cohesion, pedagogical conditions, psychological compatibility, psychophysical readiness, sports unit

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. На сьогодні система багаторічної підготовки спортсменів високої кваліфікації, які спеціалізуються в спортивних видах боротьби передбачає використання тренерами сучасних педагогічних методик, відповідного наукового інструментарю, технологій фізичної терапії (ерготерапії), прикладних психотехнік тощо. Однак реалії сьогодення вносять свої корективи у програми підготовки однокласників зазначеної вище категорії, що знижує рівень їхньої всебічної підготовленості. Це у свою чергу негативно впливає на показники спортивних результатів під час участі провідних українських борців на змаганнях різних рангів.

Не став винятком додаткового негативізму й військовий стан в Україні, який за своїми сутнісними характеристиками призводить до масової загибелі (травмування) представників різних груп населення, зокрема однокласників, які спеціалізуються у греко-римській боротьбі й інших видах спортивної боротьби. Варто зауважити, що у зазначених умовах, значний відсоток атлетів високої кваліфікації добровільно став на захист України. В силу обставин непереборної сили окремі спортсмени високої кваліфікації були змушені покинути свої домівки (місця тренувань), що негативно вплинуло на їхній рівень психофізичної готовності.

Враховуючи вище викладене, у реаліях сьогодення актуальності набуває пошук відповідних педагогічних умов (методик, технологій) тощо, організації системи багаторічної підготовки атлетів, які спеціалізуються у спортивних видах боротьби на безпечних територіях України із урахуванням їхніх індивідуально-типологічних особливостей та рівня психофізичної підготовленості, а також наявного психологічного стану. Це у свою чергу сприятиме підтриманню оптимальної спортивної форми, а також успішних виступів на змаганнях різних рангів (за межами України), у яких планується прийняти участь представників досліджуваної категорії.

Дослідження виконано відповідно до планів науково-дослідної роботи: кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки факультету №3 (превентивної діяльності) Харківського національного університету внутрішніх справ, а також профільних кафедр закладів вищої освіти України відповідно до договорів про міжкафедральну співпрацю (ініціативний науковий проєкт «Бліц», 2022 р.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій (1 етап дослідження, 26-27 лютого 2022 р.) дозволив визначити низку учених: К. Ананченка, О. Хацаюка [1], E. Franchini, S. Cormack, M. Takito [2], N. Lakicevic, A. Paoli, R. Roklicer, T. Trivic, D. Korovljev, S. Ostojic, P. Proia, A. Bianco, P. Drid [3], О. Солодку, О. Суrowова, Н. Партико, О. Полякову, О. Кусовську, Є. Лозового, Ю. Белошенка [4] та інших практичних працівників (А. Алексєєва, Г. Арзютова, А. Пирого, І. Мацяя, М. Хасанова), які у своїх працях висвітлювали актуальні питання організації системи багаторічної підготовки однокласників на різних етапах їхньої багаторічної підготовки.

Не менш цікавими, виконаними на високому науково-методичному рівні є напрацювання: С. Кенані [5], С. Бринзака [6], І. Оксенюка [7], В. Ягодзінського, О. Кісілюка, І. Хлібовича, М. Родіонова, С. Іванова, О. Десятки, Д. Полозенка, М. Краснопольського [8] та інших учених і практиків (Г. Безверхньої, В. Вінса, І. Коваль, О. Підлужняк, О. Шапара) – у яких розкриваються шляхи вирішення проблем згуртування спортивних колективів у різних умовах навчально-тренувального процесу.

Достатньо інформативними та виконаними на високому науково-методичному рівні є здобутки учених: Е. Маковоза, У. Сторожилова [9], В. Стасюка [10], Н. Курылко [12], G. Dyer, J. Dyer [13] та інших фахівців (Г. Долгої, Н. Глушкової, І. Кравець, Н. Морозової, А. Сороки), у яких визначаються основні наукові вектори, що забезпечують формування психологічної сумісності представників різних груп населення під час спільної колективної трудової діяльності (у різних умовах організації праці).

Аналізуючи наукові праці зазначених вище фахівців [5, 8, 9, 12], а також беручи до уваги сучасні наукові концепції з окресленої проблематики учених: С. Василенка, В. Вінс, Н. Кириленко, А. Стадника, Д. Ярмоленка – вважаємо, що управління (керівництво) спортивним колективом (командою) має два аспекти: 1) організація колективної діяльності та забезпечення своєчасного і якісного виконання завдань передбачених програмою багаторічної підготовки атлетів (із

урахуванням її основних етапів); згуртування і розвиток спортивного колективу (команди), зміцнення дисципліни (порядку), підвищення його результативності.

Необхідно підкреслити, що обидва аспекти керівництва спортивною командою опираються на глибоке і всебічне її вивчення, а також на точне знання наявного стану справ (різних її аспектів) тощо. Враховуючи вище викладене вважаємо, що високий рівень психофізичної готовності членів збірної команди з відповідного виду спорту – є інтегральним показником згуртованості спортивного колективу, який виражається у: всебічній підготовленості спортсменів (технічній, тактичній, психологічній, фізичній підготовленості, тощо); високих та стабільних показниках участі спортсменів в змаганнях різних рангів.

Відповідно до отриманих результатів встановлено, що питанням розроблення (моделювання) педагогічних умов всебічної підготовки одноборців (в умовах воєнного стану), які спеціалізуються в греко-римській боротьбі (інших одноборствах) – присвячено недостатню кількість науково-методичних праць, що потребує подальших досліджень та підкреслює актуальність і практичну складову обраного напрямку наукової розвідки.

Мета статті. Головною метою дослідження є розроблення та апробація педагогічних умов згуртування членів збірних команд областей України з греко-римської боротьби (чоловіків), а також організація їхнього навчально-тренувального процесу на безпечній локації в умовах воєнного стану.

Для досягнення мети дослідження планувалося вирішити наступні завдання:

- провести аналіз науково-методичної і спеціальної літератури у напрямі організації системи багаторічної підготовки одноборців на різних етапах їхньої багаторічної підготовки;
- здійснити моніторинг Інтернет-ресурсів, аналіз спеціальної та довідкової літератури з проблем згуртування спортивних колективів у різних умовах навчально-тренувального процесу;
- визначити ефективні педагогічні моделі (технології), педагогічні умови тощо, які забезпечують формування психологічної сумісності представників різних груп населення під час спільної колективної трудової діяльності у різних умовах організації праці;
- визначити домінуючі складники, які свідчать про ефективність запропонованих організаційно-педагогічних умов.

Методи дослідження. В процесі дослідно-аналітичної роботи були використані наступні методи: аналіз і синтез (абстрагування), індукція (дедукція), моделювання, математично-статистичні, (кореляційного аналізу, факторного аналізу), тощо. Крім цього, було використано власний досвід багаторічної підготовки одноборців високої кваліфікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Упродовж другого етапу емпіричного дослідження (28 лютого 5 березня 2022 р.), враховуючи результати аналізу науково-методичної, довідкової та спеціальної літератури [2, 5, 7, 12] у обраному напрямі, членами науково-дослідної групи (НДГ) сформульовано гіпотезу, що згуртування членів збірних команд областей України з греко-римської боротьби (чоловіків), а також організація їхнього навчально-тренувального процесу на безпечній локації в умовах воєнного стану буде результативнішою за впровадження у їх всебічну підготовку наступних організаційно-педагогічних умов:

1) *організаційно-діагностичний блок:* тестування індивідуального рівня психофізичної готовності борців (діагностика психічного стану досліджуваних із використанням сучасних прикладних методик і психотехнік, визначення наявного рівня фізичного розвитку, тестування техніко-тактичної підготовленості, тощо); визначення вагових категорій спортсменів (розподіл їх по парам для відпрацювання навчальних питань); підбір та тестування основних засобів згуртування спортивного колективу (спортивні ігри з елементами одноборств, організація сумісного дозвілля, організація сумісної ранкової фізичної зарядки, сумісна організація харчування тощо); підбір та обладнання безпечної локації для організації сумісного навчально-тренувального процесу; організація медичного огляду; організація медичного забезпечення навчально-тренувального процесу; організація харчування спортсменів; відпрацювання індивідуальних програм фізичної терапії, ерготерапії одноборців; фармакологічне забезпечення; забезпечення спортсменів необхідним спортивним майном та екіпіровкою; підбір місць відновлення (із використанням гідротермічних процедур); підготовка місць проживання та відпочинку; облаштування місць укриття спортсменів і тренерів у разі небезпеки (повітряної тривоги, тощо); розроблення безпечних маршрутів для ранкової фізичної зарядки (кросової підготовки); розроблення єдиного плану підготовки спортсменів в умовах воєнного стану (із урахуванням етапів їхньої багаторічної підготовки); визначення тренерського штабу; інструктаж учасників сумісного навчального збору по заходах особистої та колективної безпеки на період зборової підготовки в умовах воєнного стану.

2) *коригуючий блок:* впровадження спортивних ігор з елементами одноборств у навчально-тренувальний процес борців (із урахуванням результатів тестування рівня психологічної сумісності); розроблення та практичне відпрацювання індивідуальних планів формування високого рівня психофізичної готовності борців до змагальної діяльності в умовах воєнного стану; розвиток та удосконалення фізичної та спеціальної фізичної підготовленості досліджуваних спортсменів; удосконалення техніко-тактичного арсеналу одноборців; реалізація планів сумісного дозвілля; відпрацювання та контроль планів проведення ранкової фізичної зарядки (у складі збірної команди); готовність медпрацівників (тренерів) до надання першої невідкладної допомоги при травмах; готовність практичного психолога до надання рекомендацій щодо підвищення індивідуального рівня психологічної підготовленості спортсменів; утримання відповідними посадовими особами навчально-матеріальної бази у справному стані (забезпечення спортсменів та тренерів у разі необхідності безпечним укриттям, або організація їх евакуації до безпечних локацій); виконання плану організації системи відновлення борців із використанням гідротермічних процедур; виконання єдиного плану підготовки спортсменів в умовах воєнного стану (із урахуванням етапів їхньої багаторічної підготовки).

3) *константувальний блок:* контроль посадовими особами за ходом виконання плану підготовки спортсменів в умовах воєнного стану (із урахуванням етапів їхньої багаторічної підготовки); підтримання на належному рівні

(відповідними посадовими особами) навчально-матеріальної бази (висока готовність відповідальних посадових осіб до забезпечення учасників навчально-тренувального процесу безпечним укриттям та організації їх евакуації до безпечних локацій); організація психологічного консультування практичним психологом спортсменів (тренерів); перевірка ефективності заходів організації сумісного дозвілля; перевірка ефективності впровадження у систему підготовки борців досліджуваної категорії засобів спортивних ігор з елементами одноборств; діагностика рівня сформованості психофізичної готовності борців до змагальної діяльності в умовах воєнного стану; тестування рівня фізичного розвитку борців; діагностика рівня сформованості техніко-тактичного арсеналу одноборців; перевірка ефективності організації системи відновлення борців із використанням гідротермічних процедур.

З метою перевірки робочої гіпотези, членами НДГ проведено педагогічний експеримент (3 етап, 6 березня – 8 травня 2022 р.). Мета експерименту – перевірити ефективність запропонованих нами організаційно-педагогічних умов. У педагогічному експерименті прийняли участь спортсмени високої кваліфікації, члени збірних команд областей України з греко-римської боротьби (експериментальна група, надалі – Ег; n=10 чол.). Необхідно підкреслити, що всі одноборці дали згоду на участь в дослідженнях та обробку персональних даних. Наявна інформація в умовах воєнного стану про безпечну локацію (місця постійного проживання борців) не розголошується.

Аналізуючи наявні дані експерименту, вважаємо доцільним виділення наступних завдань: опис ключових результатів вимірювань характеристик досліджуваних об'єктів; діагностика (встановлення) збігів характеристик досліджуваної групи (Ег, n=10 чол.); встановлення розбіжностей характеристик Ег упродовж педагогічного експерименту (результати діагностики рівня психофізичної готовності – інтегрального показника згуртованості спортивного колективу борців досліджуваної категорії упродовж педагогічного експерименту надано на рис. 1).

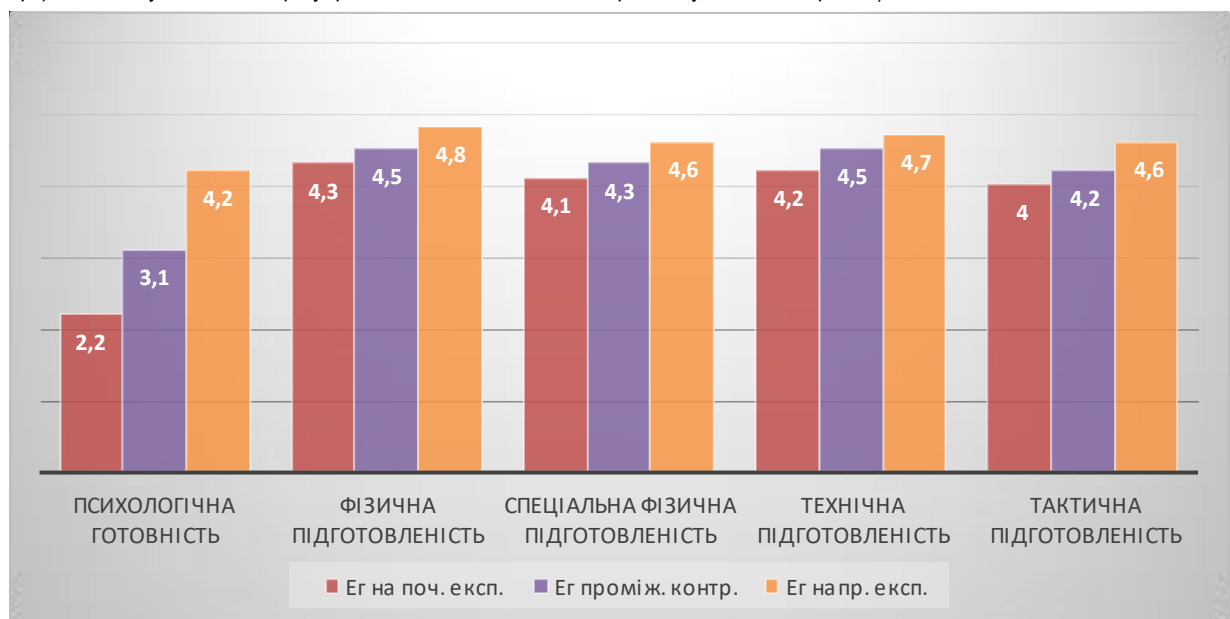

Рис. 1. Результати експертного оцінювання рівня сформованості психофізичної готовності борців Ег (n=10 чол.) упродовж педагогічного експерименту

Ефективність сформованості психофізичної готовності борців досліджуваної категорії (упродовж педагогічного експерименту) здійснено шляхом експертної оцінки (представниками тренерського штабу та членами НДГ, n=9 осіб) за 4-х бальною шкалою оцінювання, де «5» – максимальний бал, а «2» – мінімальний. При порівнянні показників до та після використання запропонованих членами НДГ організаційно-педагогічних умов встановлено, що результати, отримані наприкінці педагогічного експерименту у досліджуваних групах зросли відносно вихідних та проміжних показників, і ці відмінності є переважно достовірними (Ег, $P \leq 0,05$). Отже, поставлені перед нами завдання виконані, а головна мета дослідження – досягнута.

Висновки і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. В результаті емпіричного дослідження членами науково-дослідної групи розроблені та апробовані педагогічні умови згуртування членів збірних команд областей України з греко-римської боротьби (чоловіків), що забезпечило якісну організацію їхнього навчально-тренувального процесу на безпечній локації в умовах воєнного стану. Запропоновані нами організаційно-педагогічні умови передбачали проходження досліджуваними одноборцями трьох основних блоків (із відповідним навчально-методичним та адміністративним забезпеченням): організаційно-діагностичний, коригуючий і константувальний.

Встановлено, що збалансоване та поетапне використання зазначених вище організаційно-педагогічних умов сприяло згуртуванню спортивного колективу, а також забезпечило підвищення індивідуального психофізичного рівня готовності борців досліджуваної категорії до змагальної діяльності в умовах воєнного стану. Висловлюємо подяку заслуженим тренерам України: Андрію Телебану та Олександрю Хацяюку за якісне наукове консультування та надання можливостей організації навчально-тренувального процесу учасників дослідження на безпечній локації. Результати дослідження впроваджені у навчально-тренувальний процес членів збірних команд областей України (чоловіків) з греко-римської боротьби. Перспективи подальших наукових розвідок у обраному напрямі передбачають розроблення

індивідуальних програм підтримання оптимального рівня психофізичної готовності одноборців до продовження систематичних тренувань (змагальної діяльності) після закінчення воєнного стану.

Література

1. Ананченко К.В., Хацаюк О.В. Особливості тренувального процесу та техніко-тактичної підготовленості дзюдоїстів-ветеранів. *Єдиноборства*. Харків, 2018. – № 14. С. 4-18.
2. Franchini, E.; Cormack, S.; Takito, M.Y. Effects of High-Intensity Interval Training on Olympic Combat Sports Athletes' Performance and Physiological Adaptation: A Systematic Review. *J. Strength Cond. Res.* 2019, 33, 242-252.
3. Lakicevic, N.; Paoli, A.; Roklicer, R.; Trivic, T.; Korovljev, D.; Ostojic, S.M.; Proia, P.; Bianco, A.; Drid, P. Effects of Rapid Weight Loss on Kidney Function in Combat Sport Athletes. *Medicina* 2021, 57, 551.
4. Хацаюк О.В., Солодка О.В., Суоров О.А., Партико Н.В., Полякова О.О., Кусовська О.С., Лозовий Є.А., Белошенко Ю.К. Аналіз техніко-тактичної підготовленості спортсменів високої кваліфікації, які спеціалізуються в бойовому розділі самбо за підсумками «ЧС-2021». *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2022. – Вип. 1 (145). С. 120-126.
5. Кенані С.Б. Індикатори психологічного клімату спортивної команди : автореф. дис. ... канд. наук з фізичного виховання і спорту : 24.00.01. Київ, 2005. 20 с.
6. Бринзак С. Психологічна сумісність та її оцінка в спортивній команді. *Молода спортивна наука України*. Львів, 2006. – Том 10 (4). С. 36-40.
7. Оксенюк І. Значення факторів психологічної сумісності у взаємовідносинах між тренером та гравцями футбольної команди. *Нова педагогічна думка*. Рівне, 2017. – № 3 (91). С. 71-73.
8. Ягодзінський В.П., Кісілюк О.М., Хлібович І.В., Родіонов М.О., Іванов С.В., Десятка О.А., Полозенко Д.П., Краснопольський М.М. Вивчення ставлення курсантів до необхідності впровадження військово-прикладних видів спорту до форм фізичної підготовки у ВВНЗ. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2021. – Вип. 11 (143). С. 151-154.
9. Маковоз Е.У., Сторожилова У.Л. Необхідність тимбілдингу на всіх стадіях колективного. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. Харків, 2009. – № 25. С. 124-125.
10. Стасюк В.В. Психологія управління військами : підручн. Київ : НУОУ, 2013. 574 с.
11. Kyrylko N.M. Features of management of productivity of labor at the regional level /N.M. Kyrylko// Scientific journal «Economics and finance». – Science and practice: innovate approach: Collection of scientific articles. – Les Editions L'Originale, Paris, France, 2017. – p.116-120.
12. Gibb Dyer, Jeffrey Dyer. Beyond Team Building: How to Build High Performing Teams and the Culture to Support Them / Gibb Dyer, Jeffrey Dyer. 1st Edition. 2019. С. 256.

References

1. Ananchenko K., Khatsaiuk O. Features of the training process and technical and tactical training of veteran judokas. «Martial arts». Kharkiv, 2018. – Issue 14. p. 4-18.
2. Franchini, E.; Cormack, S.; Takito, M.Y. Effects of High-Intensity Interval Training on Olympic Combat Sports Athletes' Performance and Physiological Adaptation: A Systematic Review. *J. Strength Cond. Res.* 2019, 33, 242-252.
3. Lakicevic, N.; Paoli, A.; Roklicer, R.; Trivic, T.; Korovljev, D.; Ostojic, S.M.; Proia, P.; Bianco, A.; Drid, P. Effects of Rapid Weight Loss on Kidney Function in Combat Sport Athletes. *Medicina* 2021, 57, 551.
4. Khatsaiuk O., Solodka O., Surovov O., Partiko N., Polyakova O., Kusovska O., Lozovy E., Beloshenko Yu. Analysis of technical and tactical training of highly qualified athletes who specialize in the combat section of sambo on the results of "World Cup-2021". *Scientific journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series № 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)*. Kyiv, 2022. – Issue 1 (145). p. 120-126.
5. Kenani S. Indicators of the psychological climate of the sports team: abstract diss. ... Cand. Sciences in Phys. education and sports: 24.00.01. Kyiv, 2005. 20 p.
6. Brynzak S. Psychological compatibility and its evaluation in a sports team. *Young sports science of Ukraine*. Lviv, 2006. – T. 10 (4). p. 36-40.
7. Oksenyuk I. The importance of factors of psychological compatibility in the relationship between the coach and the players of the football team. *New pedagogical thought*. Rivne, 2017. – Issue 3 (91). p. 71-73.
8. Yagodzinsky V., Kisilyuk O., Khlibovych I., Rodionov M., Ivanov S., Desyatka O., Polozenko D., Krasnopolsky M. Study of cadets' attitude to the need to introduce military-applied sports to forms of physical training in HMEI. *Scientific journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series № 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)*. Kyiv, 2021. – Issue 11 (143). p. 151-154.
9. Makovoz E., Storozhilova U. The need for team building at all stages of the collective. *Bulletin of Transport Economics and Industry*. Kharkiv, 2009. – Issue 25. p. 124-125.
10. Stasiuk V. Psychology of command and control: textbook. Kyiv: National University of Defense of Ukraine, 2013. 574 с.
11. Kyrylko N.M. Features of management of productivity of labor at the regional level /N.M. Kyrylko// Scientific journal «Economics and finance». – Science and practice: innovate approach: Collection of scientific articles. – Les Editions L'Originale, Paris, France, 2017. – p.116-120.
12. Gibb Dyer, Jeffrey Dyer. Beyond Team Building: How to Build High Performing Teams and the Culture to Support Them / Gibb Dyer, Jeffrey Dyer. 1st Edition. 2019. С. 256.